

tion. *European perspectives*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

NORRBY, CATRIN – WIDE, CAMILLA – LINDSTRÖM, JAN – NILSSON, JENNY 2015: Interpersonal relationships in medical consultations. Comparing Sweden

Swedish and Finland Swedish address practices. – *Journal of Pragmatics* 84 s. 121–138.

RAJAMÄKI, TIINA 2015: Sinä, suomalainen. Kolumni, *Helsingin Sanomat* 28.12.2015.

Balttilaislainojen hillitty charmi

Lembit Vaba: *Sõna sisse minek*. Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised nr. 73. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia 2015. 495 s. ISBN 978-9949-9222-1-5.

Lembit Vaba on itämerensuomalais-balttilaisten kielikontaktien nykytutkijoista ansioitunein, alan *grand old man*. Vaba on julkaissut tutkimuksiansa vuodesta 1973 lähtien artikkeleina eri lehdissä, sarjoissa ja kokoelmissa. Lisäksi hän on kirjoittanut monografian *Läti laensõnad eesti keeles* (1977) ja täydentänyt sen yli 500-sivuiseksi väitöskirjaksi *Urimusi läti-eesti keelesuhetest* (1997). Samaa kokoluokkaa on nyt ilmestynyt, Vaban itse toimittama kokoelmateos *Sõna sisse minek*.

Kokoelmaa Vaban artikkeleista on odotettu kauan, sillä niitä on yli neljän vuosikymmenen aikana ilmestynyt hyvin kunnioitettava määrä osin fenno-ugristeille vieraisissa ja hankalasti tavoitettavissa julkaisuissa, kuten kirjaan koostusta bibliografiasta ilmenee. Uusi kirja on siksi erittäin tervetullut. Teos on itse asiassa paljon tärkeämpi ja sisällyksikkäämpi kuin takakannen teksti ja tekijän lyhyet alkusanat antavat ymmärtää, sillä siihen on koottu lähes kaikki Vaban tieteelliset artikkelit vuodesta 1989 alkaen, lukuun ottamatta useimpia kirjallisuusarvosteluja, konferensseista laadittuja raportteja ja eräitä aivan lyhyitä katsauksia.

Vaban kootut ja muokatut teokset

Ei liene liioiteltua tulkita, että tekijä on koonnut kirjaan kaikki edelleen relevanttia uutta tietoa tutkimukseen tuovat artikkelinsa. Ne on järjestetty kolmeksi laajaksi kokonaisuudeksi, joista ensimmäinen käsittelee kantasuomen balttilaislainoja, toinen eteläisen itämerensuomen ja lätin välisiä kontakteja ja kolmas muita itämerensuomen, ennen kaikkea viron kielihistoriaan ja etymologiaan liittyviä aiheita. Osa teksteistä ei kuitenkaan ole mukana alkuperäisessä asussansa, vaan käännettyinä tai eri tavoin muokattuina. Tästä syystä teos olisi tarvinnut perusteellisen johdantoluvun paitsi esittelemään tekijänsä tutkijana myös valottamaan artikkelien taustaa. Esitän tässä muutamia huomioita, jotka teokseen tarttuvan on hyvä tietää, vaikkei kirja-arvostelu voikaan korvata johdannon puutetta.

Kirjan osakokonaisuuksien sisäinen järjestys ei perustu artikkelien keskinäiseen kronologiaan, vaan lähinnä aiheisiin: alun yleiskatsauksista kirjoittaja siirtyy yksittäisiin etymologioihin ja tutkimuskysymyksiin. Useimpien artikkelien alkuperäinen ilmestymisaika ja -paikka selviävät bibliografiaa selaamalla. Ensimmäisessä osassa on kuitenkin ainakin kaksi otsikkoaan vaihtanutta artikkelia: *Sõnasisese Cm-järjendiga baltismid välmas ja värm* (s. 111–116) on ilmestynyt nimellä

Kahest sõnasisese Cm-järjendiga baltismist (2000) ja *Intrigeeriv linnunimi rahe* (s. 177–180) nimellä *Ühest intrigeerivast eesti linnunimetusest* (2012). Kirjoitus *Lms pahmas balti päritolust* (s. 173–176) taas on joko artikkelin *Über die baltische Herkunft von osfi. pahmas* (1996) viroinnos tai luultavammin saksaksi käännetyn artikkelin lähtöteksti.

Kirjoitus *Heinrich Gösekeni sõnaraamatu hermet ja hürn* (s. 134–140) on saatu yhdistämällä artikkeli *Ühest XVII sajandi eesti sõnastikes esinevast balti päritolu taimenimetusest* (1997) ja artikkelin *Über die baltische Herkunft von est. hürn* (1997) virokielinen alkuteksti. Vastaavasti artikkeli *Kolm eventuaalset balti verbi-laenu läänemeresoome keelte lõunarühmas: kurtma, kõngema, kärvama* (s. 149–157) on saatu yhdistämällä artikkelien *Ein eventuelles baltisches Lehnverb in der Südgruppe des ostseefinnischen Sprachen* (2004) ja *Zwei eventuelle baltische Lehnverben in der Südgruppe des ostseefinnischen Sprachen* (2004) alkutekstit. Artikkelit viro sanoista *katt* (s. 144–145) ja *õisvesi* (s. 205–206) sekä eteläviro sanasta *kähr* (s. 166–168) ovat ennen julkaisemattomia, vaikka niitten sisältämät etymologiat Vaba on lyhyesti esittänyt muualla.

Kirjan toisen osan artikkelin *Mis on läti meteoroloogilises sõnavaras pärit läänemeresoome keeltest ja vastupidi* (s. 285–290) Vaba on muokannut Benita Laumanen kirjalle *Smalki lija zelta lietus* vuonna 2007 laatimastansa arvostelusta. Muitten artikkelien nimiä ei ole muutettu, mutta avoimeksi jää, vastaavatko tekstit täysin alkuperäisiä vai onko kirjoittaja päivittänyt niitten sisältöä. Tällainen informaatio olisi ollut kirjoittamatta jääneessä johdantoluvussa paikallaan.

Monenmoisia balttilaislaina-etymologioita

Toinen harmillinen aukko Vaban teoksessa on sanahakemiston paikalla. Luki-

jan onkin hyvä tietää, että artikkelien otsikoissa mainittujen itämerensuomen sanojen – sm *lanko, lauta, meri, pahmas, rampa, ryhmä, sapa, saparo* ja *vaarna*, vi *herm(et), hürn, ihne, keris, kurtma, kõngema, käblik, kärvama, näri, rend, räni, sarn, sarnane, singas, sülem, vagel, õisvesi* ja *üksed*, vs *katt, kähr, välmäs* ja *värm* sekä li *paldin* – lisäksi Vaba käsittelee teoksessa lyhyesti useitten sanojen sanojen alkuperänselityksiä ja esittää laajemmin perustellen etymologiat sanoille (sulkeissa sivut) sm *allikko* (64–68), *haava* (206), *hihna* (124–125), *kimalainen* (372, 374), *lanko* (58), *nartsu* (90–92), *nietää* (56–57), *siipi* (56), *taimi* (143), *tarmo* (106–107), *(päivän) terä* (87–88), *vaha* (125) ja *vehmas* (108–109), va *sapano* (414–415), vi *kuits* (68–70 ja 94–95), *kurbjad* (376), *kärg* (132–133), *lohm* (70–71), *masakas* (376), *mülgas* (71–75), *palu* (75–76), *põrm* (106), *rahu* (76–78), *saarmas* (410–411), *sugar* (99–100), *tabas* (100), *tingu* (376), *tolm* (107–108), *tuber* (101), *tublus* (102), vs *karagañ* (379), *kihmastuma* (119–120), *kinu* (118), *kirges~ käokirg* (372–374), *kusal* (395), *kõno* (120 ja 129–131), *läng* (133), *mööļ* ja *mööļ* (56–57), *taro* (131–132) ja *ärk* (119), vs-li *vang* (92–94) sekä li *tabar* (415–416).

Jätän tässä käsittelemättä myöhäiset latvialaiskontaktit, joitten asiantuntijana en itseäni pidä. Eräistä Vaban balttilais-etymologioista olen jo esittänyt arvioita (Junttila 2012, 2014, 2015). Joukossa on kuitenkin paljon kirjallisuudessa täysin huomiotta jääneitä selityksiä, mikä johtuu paitsi niitten julkaisu ympäristöistä myös sanoista itsestään. Vaba on tutkinut pienten kielten ja murteitten marginaalista sanastoa, joka ei ole omiaan herättämään useimpien tutkijoitte intohimoja, vaikkei aiheena olekaan vähemmän tärkeä kuin suurten kielten yleiset sanat. Kaiken lisäksi Vaban mielenkiinnon pääkohde, eteläinen itämerensuomi, on sanastontutkijalle erittäin haastava kielialue niin moninaisten sisäisten kontaktivaiku-

tustensa kuin äännehistoriansa lukuisien innovaatioitten ja niitä hämärtävien analogiakehitystenkin takia.

Useimmat Vaban balttilaislainaselitykset vaikuttavat moitteettomilta tai ainakin mahdollisilta. Joukossa on kuitenkin myös muoto- tai merkityssuhteiltaan epätodennäköisiä rinnastuksia. Äännesyistä on mahdotonta pitää kantasuomen aikaisina balttilaislainoina vanhan kirjasuomen verbiä *nietää* 'kirota' (= vi *needma* id.), eteläviron keskenään homonymyisiä sanoja *mōōl* (*myyl*) 'kapiro' ja *mōōl* (*myyl*) 'poikkipuu', liivin sanaa *sēmda* 'maito' sekä viron sanoja *kurt(u)ma* 'kuihtua', *singas* 'itämiskohta jyvässä' ja *tolm* 'tomu'.

Kolmeen ensin mainittuun sanaan Vaba rekonstruoi ksm *ē:n itäbaltin sekundaarin *ē:n (< kba *ei) vastineeksi, mutta vanhoissa balttilaislainoissa kanta-baltin *i*-diftongeja edustavat aina kantasuomen *aj:n*, *āj:n* ja *ej:n* jatkajat. Myöskään *nietää*-verbin etuvokaalisuus ei sovi balttilaiselitykseen hyvin. Väitetty yhteys muinaispreussin muodon *dadān* 'maito' ja liivin samanmerkityksisen *sēmda*-sanan (todennäköisesti ~ sm *sie-mata* ym.) välillä (s. 18) on täysin tyhjän päällä. Viron sanat *kurt(u)ma* ja *singas* (gen. *sinka*) taas eivät voi olla kantasuomen balttilaislainojen ikäisiä, sillä niihin on rekonstruoitava pitkän tavuaineksen jälkeinen geminaatta (**kurttu-*, *sinkkas): huomattakoon lisäksi, että Vaban kummallekin sanalle esittämässä lähtömuodoissa on soinnillinen klusiili (ba **skurd-*, **gurd-*, **dinga-*), joka kaikissa säännöllisissä tapauksissa edustuu aina yksittäis-klusiilina. Rinnastuksessa vi *tolm* ~ ba **dul(k)ma-* (vrt. lt *dulkti* 'pölyttää') ongelmana on vokaaliedustus, jolle Vaban (s. 108) paralleleiksi esittämät *porkkana* ja *lorppi* eivät voi olla balttilaislainoja geminaattansa(kaan) takia.

Fonologisia ongelmia on myös etymologioissa sanoille sm *lanko* ja *nartsu* 'lappu,

riepu, lumppu' sekä vs *taro* 'mehiläispesä, -pönttö'. Sm *lanko* edellyttäisi *lang-alkuista balttilaista lähtömuotoa, jollaisen olemassaolosta ei lt *laiguonas* 'vaimon veli' ole vielä riittävä tae, vaikka muissa liettuan sanoissa esiintyykin alkuperältään tuntematonta *n~i*-vaihtelua. Selitys sm *nartsu* < pr *northe* 'paita' vaatii postuloimaan kadonneen kantasanan *narta tai *narsi 'paita' tms. vaatekappale, josta ei ole jäänyt muuta jälkeä kuin deskriptiivistynyt johdos. Vs *taro* < lv *drava* 'mehiläispesä, alun perin Ilmari Mannisen (1926: 18) etymologia, puolestaan edellyttää sananalkuisen konsonanttiyhtymän metateesiedustusta, jolle ei vanhoissa lainoissa ole varmoja paralleleja (vrt. s. 341). Näitä etymologioita ei kuitenkaan voi ilman lisätutkimuksia kumota.

Muutamien Vaban balttilaiselitysten tiellä on semanttisia esteitä. Semanttisista syistä epätodennäköisiä ovat ainakin etymologiat viron sanoille *kōngema* 'oikaista koipensa' (ts. 'kuolla', vrt. lt *kenkti* 'vahingoittaa, satuttaa'), *singas* 'itämiskohta jyvässä' (vrt. lt *dignis*, *dignas* 'kehä kuun ympärillä; sateenkaari'), *tuber* 'kirnun mäntä' (vrt. lt *stuburas*, *stubras* '[kui-vatus]orsi; selkäranka') ja *ūsked* 'tuultamaton vilja' (vrt. lt *usnis* 'ohdake') sekä sm *siipi*-sanan itämerensuomalaisille vastineille (vrt. lt *stiebas* 'keppi; pylväs, masto', josta → sm *seiväs*).

Kaiken kaikkiaan Vaban työssä on haavoittavissa tietty tendenssi suosia balttilaislainaselityksiä, mikä näkyy esimerkiksi *kimalaisen* slaavilaisety-mologian saamassa hätäisessä tuomiossa (s. 372) sekä *haavan* ja *langon* yleisesti hyväksytyjen germaanisten selitysten pikaisessa ohittamisessa (s. 58 ja 206). Sanojen *rampa* ja vs *vang* 'joenmutka' niin ikään tunnustettuja – vaikei tuki välttämättä balttilaisia parempia – germaanisista etymologioita Vaba (s. 92–94 ja 181–83) ei mainitse lainkaan. (Vrt. Kallio 2006: 158; LägLoS s. v. *haava*, *lanko*, *rampa*, *vang*.)

Uusi vanha lainasanakerrostuma

Vilhelm Thomsenin ja Jorma Koivulehdon jälkeen Lembit Vaba on kolmas lainasanatutkija, joka on uusien etymologioin osoittanut itämerensuomesta aiemmin todistamattoman sanastokerrostuman. Esilättiläisiä lainoja ovat ehdottaneet jo Thomsen (1890: 141, 190), Ojansuu (1921), Loorits (1929: 168) ja Nieminen (1959: 202–203), mutta vasta Vaban etymologioitten myötä kerrostuman olemassaolo voidaan pitää varmana. Siihen kuuluu joukko eteläviron sanoja, joissa ei edustu latin *c* tai *dz*, vaan aiemman kielentason *k* tai *g* (s. 33, 117–122, 161–162): *kihmastuma* 'hapata', *kinu* 'kumpare', *kõno* 'hunajanpyytäjän tikkaat', *kähr* 'mäyrä' ja *ärk* 'puutiainen'. Vastaavanlaisia suppealevikkisiä lainoja Vaba on löytänyt myös eteläviron ulkopuolelta: vs *käblik* 'peukaloinen' on levinnyt pohjoisviron puolelle, viron saarten murteen *kihvakas* 'kitkerä' taas liittyy ehkä vs *kihmastuma*-verbin pesyeseen ja li *kiļ* 'palokärki' eräisiin viron ja eteläviron murremuotoihin (s. 162).

Muita esilatvialaisia lainoja saattavat olla jo aiemmin sellaisina pidetyt vs *kuvvas* 'kirveenvarsi' ja *täüädäs* 'tuohiterva' (s. 122). Samaan kerrostumaan voisi etelävirosta ehkä yhdistää myös edellä mainitut homonyymit *mõöl* (*myyl*) 'kapió' ~ lt *mieluoti* 'kosia', lv *mielät*, *mielot* 'kestitä, syöttää' ja *mõöl* (*myyl*) 'poikkipuu' ~ lv *miels* 'lauta mehiläispöntön edessä' (s. 56–57) sekä sanan (*h*)*õõlas* (gen. *hyyla*) 'rivi, vako' ~ lv *iela* 'katu, rivi' (s. 43 ja Vaba 1997: 421), jossa vokaaliedustus on sama. Kenties myös vs *taro* sopisi tähän kerrostumaan, sillä uudemmista lainoista Vaba (s. 337–358) löytää useita *r*:n metateesitapauksia.

Eteläviron esilättiläislainojen kanssa samanaikaisiksi, vaikka tuskin samasta muinaismurteesta saaduiksi lainoiksi tulkitsisin mielelläni pohjoisviron murteitten sanat *tabas* 'pollari' ja *tublus* 'laho puuaines', jotka Vaba (s. 100–102) yhdis-

tää kantabalttilaisiin *st*-alkuisiin lähtömuotoihin. Balttilaiskielten *st*- edustuu *t*:-nä näitten ohella vain pohjoisviron sanoissa *tabar* 'nuora, jolla tartutaan uittoon' (? = li *tabar* 'häntä'), *teib* 'seipi', *teivas* 'seiväs' ja (?) *tiib* 'siipi', mutta vanhoissa balttilaislainoissa säännöllinen edustus on *s*-, vrt. sm *sakara*, *saparo*, *seipi* ja sm *seiväs* = vs *saivas*. Balttilaislainoissa edustuksen *st*- → *s*- ainoa levikkiaukko on liivissä, sillä virossa se kattaa sanat *saba* 'häntä', *sagar* 'sarana' ja murt. *soova* 'pieleksen pohja ym.' Näin ollen kaikki mainitut kuusi *t*-alkuista muotoa voi liittää pohjoisviron ja liivin myöhempään "esilatvialaiseen" lainakerrostumaan. Edelleen kantasuomea nuorempina olisi levikkisyistä luontevaa pitää Vaban (s. 60–81) balttilaislainoiksi selittämiä pohjoisviron läntisten murteitten maastotermejä *kuits* 'vetinen suonreunama', *lohm(us)* 'rapakko', *loja* 'matala vetinen maa', *mülgas* 'suonsilmä(ke)', *hete*, *palu* 'matala soinen metsä' ja *rahu* 'kari, luoto'. Vaba esittää ne viron erillislainoina, muttei ehdota niille yhteyttä *st*- → *t*-lainoihin. Yhteiseen alkuperään kuitenkin viittaa sanojen *teib*, *tabas* ja *tublus* vastaavanlainen suppea(hko) läntinen levikki.

Vaban viron sanaan *kuits* yhdistämät lt *kuitas* 'viita, pajukko, pensaikko' ja lv *kuits* 'näreikkö' eivät jo diftonginsa takia voi palautua kantabalttiin. Balttilaiskielten sanojen levikki keskittyy Vaban (s. 69) mukaan rannikon tuntumaan. Houkuttelevaa olisi tutkia sekä niitten että koko pohjoisviron "esilatvialaisen" kerrostuman mahdollisena lähtökielenä muinaiskuuria (Vaballa hieman eksyttävästi sekä *kurši keel* että *kura keel*), jonka monipuolista vaikutusta liiviin Vaba on kartoittanut yhdessä tuoreimmista artikkeleistaan (s. 304–319). Olisiko kuurilaisvaikutus voinut ulottua kaikkiin Riianlahtea ympäröineisiin, vielä eriytymättömiin itämerensuomalaisiin murteisiin? Viron sanoista kuurilaiselityksen saa Vabalta (s. 186) vain saarten murteisiin rajoittuva *rend*

’pöytä’. Edelleen, jos muinaiskuurilainen vaikutus pohjoisviron ja liivin yhteiseen kantamuotoon selittäisi kaikki ”esilatvia-laiset” sanat näissä kielissä, voisiko eteläviron omia ”esilatvia-laisuuksia” puolestaan pitää lainoina muinaislatgalista?

Näin pitkälle etenevät tulkinnat ovat kirja-arviossa ehkä tavattomia, mutta Vaban etymologiat ovat omiaan inspiroidaan kielihistorioitsijan mielikuvitusta. Vaba itse pidättyy laajoista jatkopäätelmistä etymologioittensa pohjalta, mikä toki enimmäkseen osoittaa kriittisyyttä ja harkintakykyä.

Varovaisuutta ja varomattomuutta

Varovaisuus kieli- ja asutushistoriallisten päätelmien suhteen näkyy kaikista Vaban töistä, mutta joskus taustalla voi olla pitäytyminen vanhentuneissa käsityksissä. Vanhoihin teorioihin kantasuomen murteutumisesta perustuvat esimerkiksi ksm *tk:n käsittely (s. 279, vrt. Kallio 2014: 157) sekä ajatus, ettei osa vanhoista balttilaislainoista olisi levinnyt vepsän kantaamuotoon (s. 34), joka nykykäsityksen mukaan on muodostunut vasta vuosisatoja eteläviron ja liivin jälkeen. Kauan sitten perusteettomaksi osoitetun volgalaiskielten käsitteen avulla Vaba (s. 36) suorastaan väittää, ettei kukaan nykyään epäile suorien balttilais-marilaisten kontaktien olemassaoloa – mieluummin sanoisin kaikkien Vabaa lukuun ottamatta sitä epäilevän. Myöskään Vaban saamelaiskielistä (*saami keeled*) käyttämä nimitys *lapi keel* ei ole enää perusteltavissa.

Vaban balttilaiskontakteille mainitsemat ajoitukset ovat samoin jo vanhentuneita. Hän esittelee alun perin vuonna 2011 ilmestyneissä artikkeleissa (kirjan s. 26 ja 52–53) Jorma Koivulehdon version Harri Mooran jatkuvuusteoriasta alan tutkijoiden nykyisenä käsityksenä viitaten Tapani Lehtiseen (2007), jonka teos

kuitenkin oli jo ilmestyessään perin konservatiivinen (vrt. Saarikivi 2011). Mooran teoria on myös ilmeisessä ristiriidassa Vaban samassa artikkelissa (s. 29) esittelemien Vytautas Mažiuliksen baltologisten ikäysten kanssa.

Eräissä muissakin yhteyksissä Vaba on käyttänyt sekä vanhoja että uudempiä lähteitä ottamatta kriittisesti kantaa niitten välisiin ristiriitaisuuksiin. Niinpä sivulla 25 on kartta Liettuan ”suomalais-ugrilaisperäisistä paikannimistä”, vaikka kirjoittaja jo seuraavalla sivulla toteaa, ettei Keski- ja Itä-Liettuassa ole itämerensuomalaisia paikannimiä. Tosiasiassa yhtään uralilaisperäistä nimeä ei ole voitu osoittaa mistään päin Liettuaa, vaikka perustelemattomia alkuperäväitteitä on esitetty kymmenille paikannimille 1900-luvun alusta lähtien. Perustelematta ovat myös vanhat väitteet liettuan paikallissijojen ja imperatiivitunnuksen suomalais-ugrilaisesta alkuperästä (s. 35, 54, 211–212).

Kirjassa häiritsevät muutamat huolimattomuusvirheet, kuten sivulla 37 mainittu *CVC(C)a/ä*-rakenne, oikeammin *(C)VCCa/ä*-rakenne. Myös tekijän Julius Mägistelle antama auktoriteettiasema oudoksuttaa, ovathan Mägisten suosimat deskriptiiviset alkuperäselitykset metodisesti ongelmallisia ja usein ristiriidassa Vaban balttilaisetytymologioitten kanssa (vrt. esim. *muha* s. 61). *heisi*-sanan kohdalla Vaba (s. 361) näyttää arvostavan Mägisten teoriointia jopa yli Koivulehdon (1992) perusteellisen selvitystyön.

Edellä esitetystä kritiikistä huolimatta Vaban teos merkitsee suurta edistysaskelta itämerensuomen balttilaiskontaktien tutkimukselle ja on jokaiselle lainaetytymologioista kiinnostuneelle suorastaan välttämätön hankinta.

SANTERI JUNTTILA
etunimi.sukunimi@iki.fi

Lähteet

- JUNTILA, SANTERI 2012: The prehistoric context of the oldest contacts between Baltic and Finnic languages. – Riho Grünthal & Petri Kallio (toim.), *A linguistic map of prehistoric Northern Europe* s. 261–296. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 266. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 2014: Die alten baltischen Lehnwörter im neuen estnischen etymologischen Wörterbuch. – *Baltu filologija* 23 s. 126–135.
- 2015: *Tiedon kumuloituminen ja trendit lainasanatutkimuksessa. Kantasuomen balttilaislainojen tutkimushistoria*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- KALLIO, PETRI 2006: On the earliest Slavic loanwords in Finnic. – Juhani Nuorluoto (toim.), *The Slavization of the Russian North. Mechanisms and chronology* s. 154–166. *Slavica Helsingiensia* 27. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- 2014: The diversification of Proto-Finnic. – Joonas Ahola, Frog & Clive Tolley (toim.), *Fibula, fabula, fact. The Viking Age in Finland* s. 155–168. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KOIVULEHTO, JORMA 1992: Hieman heidettä. – *Virittäjä* 96 s. 185–211.
- LEHTINEN, TAPANI 2007: *Kielen vuosituhannet. Suomen kielen kehitys kantaauralista varhaisuomeen*. Tietolipas 215. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LOORITS, OSKAR 1929: Mõningad läti laensõnad eestis. – *Eesti Keel* VIII s. 168–189.
- LägLoS = A. D. Kylstra, Sirkka-Liisa Hahmo, Tette Hofstra, Osmo Nikkilä 1991–2012: *Lexikon der älteren germanischen Lehnwörter in den ostseefinnischen Sprachen* 1–3. Amsterdam: Rodopi.
- MANNINEN, ILMARI 1926: *Ethnographica – etymologica*. – *Eesti Keel* V s. 13–19.
- NIEMINEN EINO 1959: Beiträge zu den baltisch-ostseefinnischen Berührungen. – E. Sokols (toim.), *Rakstu krājums. Veltījums akadēmīķim profesoram Dr. Jānim Endzelīnam viņa 85 dzīves un 65 darba gadu atcerei* s. 201–210. Rīgā: Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas izdevniecība.
- OJANSUU, HEIKKI 1921: *Lisiä suomalais-balttilaisiin kosketuksiin*. Vähäisiä kirjelmiä XLIX. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- SAARIKIVI, JANNE 2011: Tarpeellista perustietoa – mutta kuinka ajanmukaisesti? – *Virittäjä* 115 s. 294–303.
- THOMSEN, VILHELM 1890: *Beröringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) sprog. En sproghistorisk undersøgelse*. København: Blanco Lunos.
- VABA, LEMBIT 1997: *Uurimusi läti-eesti keelesuhetest*. Tallinn & Tampere: Eesti Keele Instituut & Tampereen yliopisto.